

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy : recenzja

Author: Agnieszka Kotwica

Citation style: Kotwica Agnieszka. (2010). Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy : recenzja. "Nowa Biblioteka" (Nr 2 (2010), s. 158-165)

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

RECENZJE I OMÓWIENIA

Nowa Biblioteka
nr 2 (7), 2010

Agnieszka Kotwica

Zakład Czytelnictwa

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: agnieszkakotwica1@gmail.com

**BESTSELLERY, LITERATURA POPULARNA, ODBIORCY : EMPIRYCZNE
BADANIA WSPÓŁCZESNEGO CZYTELNICTWA / POD RED. ANNY
DYMMEŁ. – LUBLIN : WYDAWNICTWO UNIwersYTETU MARII CURIE-
SKŁODOWSKIEJ, 2009. – 158 s. ; 24 cm. – ISBN 978-83-227-2980-9.**

Publikacja zatytułowana *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy : empiryczne badania współczesnego czytelnictwa* jest pracą zbiorową wydaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, które od początku swojego istnienia specjalizuje się w tematyce naukowej [10, 17]. Oferta wydawnictwa jest bardzo rozległa, odpowiada bowiem dziedzinom naukowym reprezentowanym przez pracowników dziesięciu wydziałów oraz jednostek pozawydziałowych Uniwersytetu.

Praca wydana została pod redakcją Anny Dymmel, adiunkta w Zakładzie Czytelnictwa i Semiotyki Przekazu Informacji w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS [11]. A. Dymmel jest także autorką wstępu. Omawiana publikacja stanowi kolejną pozycję w jej bogatym dorobku naukowym, o czym świadczy bogata bibliografia prac jej autorstwa umieszczona m.in. na stronie WWW UMCS [11]. W IBiIN UMCS A. Dymmel prowadzi zajęcia dydaktyczne z zakresu: czytelnictwa, metodyki badań czytelnictwa, komunikacji społecznej, historii i współczesności ruchu wydawniczego, a także seminaria licencjackie oraz wykłady monograficzne.

We *Wstępie* nakreślono cele, jakie przyświecały autorkom pracy. Wśród nich wymienia się: najważniejsze zainteresowania współczesnego czytelnika, listy bestsellerów, konieczność przeprowadzenia badań odbio-

ru twórczości autorów bestsellerów, dokonanie przeglądu metod badawczych w kontekście rynku wydawniczego i pozaksiążkowych form istnienia tekstów.

Publikacja zawiera siedem artykułów dotyczących czytelniczych fascynacji. Stanowi zbiór artykułów przygotowanych przez młodych badaczy – absolwentów kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* UMCS – uczestników seminarium magisterskiego poświęconego problematyce czytelniczej [2, s. 9]. O wyborze tematyki badawczej zdecydowały rankingi publikowane w czasopismach o charakterze recenzyjnym, tj. na łamach „Notesu Wydawniczego” czy „Nowych Książek”. Narzędziem badawczym w głównej mierze stała się ankieta przeprowadzana w różnych grupach wiekowych i społecznych.

Pierwszy artykuł autorstwa Magdaleny Kruk porusza zagadnienia dotyczące sukcesu książek Joanne Kathleen Rowling o młodym czarodzieju – Harrym Potterze. M. Kruk podejmuje analizę zjawiska, jakim jest tzw. „potteromania”, ukazując je jako fenomen społeczno-kulturowy. Udowadniając postawioną w tytule swojego artykułu [7] tezę, autorka skupia się na tekście, jako głównej przyczynie popularności utworu, wspomina o wszechobecnej komercjalizacji czytelnictwa i rynku wydawniczego, lecz nie podejmuje rozważań nad istotą problemu, jakim jest tzw. produkt totalny [18, s. 163]. Na podstawie badań empirycznych przeprowadzonych wśród dwunasto- i trzynastolatków dokonuje wnikliwej analizy cech utworu oraz wpływu tzw. produktów towarzyszących – gadżetów z wizerunkiem najważniejszych postaci cyklu na odbiór samego tekstu. Wielokrotnie podkreśla, iż książki o Harrym to nie hit jednego sezonu, ale lektura na całe miesiące lub lata. Dzięki kolejnym tomom bohater powraca, stawia czoło nowym wyzwaniom i doskonali swoje magiczne umiejętności, aby w ostatnim tomie pokonać wszechobecne zło. Postawa bohatera, jak i elementy fantastyczne i baśniowe utworu sprawiają, jak wielokrotnie udowadnia autorka, że współcześni uczniowie szkół podstawowych chętnie sięgają po tego typu literaturę.

Autorką następnego szkicu jest Anita Has-Tokarz – adiunkt w Zakładzie Czytelnictwa i Semiotyki Przekazu Informacji IBiIN UMCS. A. Has-Tokarz jest autorką wielu publikacji [12] z zakresu czytelnictwa, literatury dla dzieci i młodzieży oraz filmoznawstwa i medioznawstwa. Artykuł zatytułowany *W.I.T.C.H.(mania) jako przykład globalnego produktu medialnego dla dzieci* stanowi jeden z wielu przykładów zainteresowań badaczki tematyką fantastyczną i baśniową, jej wpływem na młodego odbiorcę. W artykule podkreślono udział tego typu publikacji we współczesnym rynku wydawniczym oraz poruszono problemy związane zarówno z odbiorem tekstu literackiego, jak i marketingiem książki.

Zjawisko W.I.T.C.H.¹ postrzegane jest przez autorkę jako tzw. „produkt totalny” [18, s. 163], na który składają się nie tylko komiks, który stał się inspiracją do powstania innych produktów takich jak: czasopismo „Czarodziejki W.I.T.C.H.” [4], „Styl W.I.T.C.H.” – magazyn poświęcony modzie, „Sekretnik W.I.T.C.H.”, wydania specjalne i okolicznościowe np. z okazji Świąt Bożego Narodzenia czy wakacji, serial animowany, ubrania, kalendarze, notatniki, lalki, książki, artykuły szkolne [3, s. 37-44]. Autorka, jako jedyna w omawianej publikacji, nie posługuje się ankietą jako narzędziem badawczym, lecz przytacza szereg opinii „witchmaników” o produktach sygnowanych znakiem czarodziejek, starając się uwidocznic ich wpływ na dzieci, młodzież i osoby dorosłe. Przeprowadza wnikliwe studium socjologiczno-kulturowe, udowadniając tym samym, postawioną w tytule tezę, iż globalizacja na rynku książki dotyczy nawet najmłodszych użytkowników. W tej sytuacji oczywistym staje się fakt, że potężna machina promocyjna, nastawiona na zysk, stara się dotrzeć do jak największego grona odbiorców.

Kolejny szkic, autorstwa Magdaleny Misiewicz, analizuje twórczość Paulo Coelho – brazylijskiego pisarza i poety, nazywanego zarówno przez swoich zwolenników, jak i przeciwników, „alchemikiem słowa”. Już sam tytuł artykułu autorstwa M. Misiewicz „*Mędrzec czy grafoman*”? – *twórczość Paulo Coelho i jej obieg wśród licealistów*, wskazuje na ciągle narastające antagonizmy w postrzeganiu postaci Coelho [8, s. 47-67]. Autorka koncentruje swe wywody na analizie zagadnień dotyczących odbioru jego twórczości wśród młodzieży licealnej. Swoją wypowiedź rozpoczyna od prezentacji biografii autora, podkreśla, iż jego trudne dzieciństwo przekładało się na wydarzenia i postępowanie w dorosłym życiu, a w efekcie na pisarstwo. Przytacza też kilka poglądów dziennikarzy i krytyków literackich, których opinie o Coelho również nie są jednoznaczne [8, s. 53-56]. Zestawienie recenzji pochlebnych i swoistych paszkwili na temat autora oraz jego twórczości skłania do dyskusji i ponownych przemyśleń i refleksji. Fragmenty biografii przytoczone przez M. Misiewicz nie charakteryzują w pełni omawianej postaci. Autorka wyraźnie pomija wątki satanistyczne z życia Coelho, jego drogę przez sekty i zakony praktykujące okultyzm, kultywujące libertynizm seksualny, siłę fizyczną i idee totalnej anarchii [13, s. 10-11 i 64-66]. Sam autor natomiast, kreujący swój wizerunek gorliwego katolika, dla którego duchowym przewodnikiem jest Bóg, a jego *credo* życiowym – wolność, miłość i szczęście, co rusz przytacza

---

¹ Nazwa W.I.T.C.H. jest akronimem imion pięciu głównych bohaterów: Will, Irma, Taranee, Cornelia, Hay Lin.

fragmenty z Biblii. W licznych wywiadach Coelho podkreśla swoje związki z Bogiem, zręcznie mieszając elementy duchowości, mistycyzmu i religii chrześcijańskiej [1, 16]. Mimo iż M. Misiewicz nie formułuje swoich wniosków przez pryzmat wszechstronnej analizy biografii², to umiejętnie zestawia te dwie płaszczyzny postrzegania tak kontrowersyjnej postaci, jaką jest Coelho i na podstawie samodzielnie przeprowadzonych wśród uczniów lubelskich liceów badań empirycznych, potwierdza obserwacje badaczy literatury. Wnioski nie zaskakują. Badani licealiści czytanie książek uważają za zajęcie ważne, sprzyjające zarówno rozwojowi intelektualnemu, jak i spełniające funkcję relaksacyjną. Ocena odbioru twórczości P. Coelho uwidacznia różne typy postaw młodzieży wobec tego typu literatury. Całość badań ma charakter sondażowy, które jak sama autorka proponuje, powinny być kontynuowane.

Następny artykuł porusza zagadnienia związane ze społecznym obiegiem prozy Andrzeja Sapkowskiego wśród studentów. Justyna Hodun – autorka pracy – przytacza wyniki badań nad czytelnictwem literatury fantastycznej w Polsce i na świecie, starając się nakreślić jednocześnie tło historyczne tego nurtu piśmiennictwa. Przytacza liczne definicje, omawia gatunki i podgatunki występujące w obrębie literatury fantastycznej, jednocześnie przybliżając czytelnikowi charakterystyczne dla *fantasy* stworzenia i postaci. Artykuł staje się więc małym kompendium wiedzy z zakresu literatury fantastycznej dla czytelnika nieobytego z tym gatunkiem. Wiedzę teoretyczną J. Hodun umiejętnie przeplata z przykładami twórczości A. Sapkowskiego, aby w końcu skupić się na najpopularniejszym cyklu tego autora – *Sadze o Wiedźminie*. Przeprowadzone wśród studentów badania ankietowe różnych kierunków, nie tylko humanistycznych [5, s. 83-95], pozwoliły odkryć przyczyny popularności tego pisarza.

Piąty artykuł w recenzowanej publikacji dotyczy zagadnień czytelniczego odbioru twórczości Joanny Chmielewskiej. Autorką szkicu jest Monika Żuraw – starszy bibliotekarz w Oddziale Opracowania Zbiorów Biblioteki Głównej UMCS [15]. M. Żuraw zwraca uwagę na specyfikę treści oraz budowę tekstów Chmielewskiej, podkreślając zapoczątkowanie przez nią nowej formy literackiej, jaką jest tzw. „kryminał ironiczny”. Pokazuje twórczość Chmielewskiej jako fenomen potrafiący się obronić w zmiennych warunkach politycznych i ekonomicznych, a tym samym prezentuje niezaprzeczalne zalety książek, które przyciągają czytelnika

---

² Autorka czerpie wiedzę na temat P. Coelho głównie ze stron promujących jego książki – tzw. stron autorskich, gdzie pomijane są niewygodne fakty z życia pisarza.

w każdym wieku. Badania empiryczne przeprowadzone przez autorkę w dwóch grupach respondentów – wśród studentów oraz czytelników biblioteki miejskiej – odzwierciedlają ogólne zainteresowania i preferencje czytelnicze badanych oraz ich stosunek do twórczości pisarki, jak i stopień zaawansowania w lekturze.

Kolejny tekst, autorstwa Joanny Niedźwiedź, podejmuje zagadnienia związane ze społecznym obiegiem literatury kobiecej. Autorka opiera swoje dociekania na przykładach twórczości Marii Nurowskiej i Krystyny Kofty. Bada zainteresowania oraz motywy czytania odbiorców za pomocą ankiety przeprowadzonej wśród czytelników lubelskich bibliotek publicznych, pogłębia swoją wypowiedź o spostrzeżenia na temat czytelnictwa prasy kobiecej. J. Niedźwiedź rozpoczyna wnikliwą analizą terminu „literatura kobieca”, pokazuje jak pojęcie to ewoluowało, aż do uzyskania obecnego kształtu. Ostatecznie dochodzi do wniosku, że nie biologiczna płeć autora, a treść stanowi główną przyczynę kwalifikacji utworu do tzw. „pisarstwa kobiecego”. Wyjaśnione zostały także różnice między tzw. literaturą feministyczną a „menstruacyjną”. Porównując czytelnictwo powieści Kofty i Nurowskiej, stwierdza, że znajomość publikacji książkowych nie zawsze koresponduje ze znajomością felietonów [9, s. 147]. Wyniki ankiety udowodniły, iż sposób kreowania postaci, jak i odpowiednie przedstawienie problemów bohaterek, wpływa na recepcję i obieg literatury w społeczeństwie. Autorka wskazuje wyraźną zależność między popularnością i rozgłosem autora a zainteresowaniem jego twórczością.

Ostatni, zamykający omawiany tom artykuł, autorstwa Moniki Jaworskiej, dotyczy funkcjonowania w obiegu czytelniczym cyklu powieściowego, jakim jest *Saga o Ludziach Lodu* Magrit Sandemo. M. Jaworska pracuje jako starszy bibliotekarz w Oddziale Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów Biblioteki Głównej UMCS [14]. W swojej pracy podejmuje rozważania na temat obecności *Sagi* i innych tego typu publikacji na współczesnym rynku wydawniczym. Pokrótce omawia strategię marketingową wydawnictwa „Pol – Nordica” – polskiego wydawcy utworu oraz biografię autorki tego czterdziestosiedmiotomowego dzieła. Na podstawie badań ankietowych wskazuje najważniejsze cechy powieści, które sprawiają, że stała się ona tak popularna w niektórych kręgach. Wyróżnia trzy typy czytelników *Sagi*, rozpoczynając od niezainteresowanych, poprzez znudzonych, aż do czytelników fascynatów. M. Jaworska kończy swoje rozważania refleksją na temat współczesnego rynku wydawniczego. Podkreśla, że zarówno rynek, jak i gusta czytelnicze nieustannie ewoluują, a czytelnik poddawany ciągle nowym bodźcom, mimowolnie podąża za zmieniającą się modą czytelniczą. Dodaje,

iz wraz z licznymi transformacjami zachodzącymi w środowisku twórców, jak i osób odpowiedzialnych za promocję słowa pisanego, zmieniają się zainteresowania i preferencje czytelników. W artykule zaskakuje dobór materiałów do biografii Magrit Sandemo. Jaworska przedstawia postać autorki *Sagi* tylko i wyłącznie na podstawie udzielonych przez nią samą wywiadów [6, s. 150-151]. Objętość artykułu również odbiega od reszty, jednak przyjęta przez autorkę forma nie spłyca jakości wniosków.

Bestsellery... [2] to praca ciekawa, inspirująca do dalszych badań zainteresowań czytelniczych w kontekście przemian społeczno-kulturowych. Wybór materiału badawczego jest trafny, ocena przedstawionych zjawisk wnikliwa, szeroka, poparta badaniami. W oparciu o literaturę fachową i własne badania autorki umiejętnie nakreślają aktualną sytuację czytelnictwa i rynku książki w Polsce. Skupiły się na zaakcentowaniu zjawiska, jakim jest społeczny obieg literatury. Przywołując definicję Stefana Żółkiewskiego, wielokrotnie podkreślały istotę problemu, jakim jest kultura czytelnicza na tle zachodzących zmian [19, s. 412].

Całość pracy posiada spójną kompozycję. Zachowano porządek chronologiczny podawanych faktów. Publikacja charakteryzuje się przejrzystością, poprawnością logiczną i precyzją formułowanych wniosków, które ułatwiają zrozumienie i przyswojenie tekstu. Autorki wykazały kompetencje metodologiczne i warsztatowe. Mimo iż wśród podanej w przypisach literatury znalazły się pozycje „niefachowe” – cytowano lub powoływano się na fragmenty z czasopism i gazet codziennych, tj.: „Dziennik Bałtycki”, „Dziennik Łódzki”, „Ekspres Wieczorny”, „Elle”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Szczeciński”, „Kobieta i Życie”, „Kurier Poranny”, „Twój Styl”, „Wysokie Obcasy”, „Zwierciadło” itp. – to fakt ten nie umniejsza wartości naukowej pracy. Bogactwo innych źródeł potwierdza doskonałą znajomość tematu. Dużym błędem okazał się jednak brak streszczeń, zarówno w języku polskim, jak i w językach obcych oraz całkowity brak indeksów i bibliografii załącznikowej. W pracy naukowej konieczne jest uporządkowanie pojęć i nazw autorów w indeksach rzeczowych i indeksach nazwisk. Ułatwia to nie tylko dotarcie do pożądanej informacji, ale również pozwala zorientować się w zakresie tematycznym publikacji.

Zamysłowi powstania niniejszej publikacji przyświecał jeden cel – ukazać przyczyny popularności najbardziej znanych bestsellerów ostatnich lat. Omawiana praca pokazuje nowe i ciągle aktualne zjawiska czytelnicze oraz potencjalne możliwości badawcze w tej dziedzinie. Autorki korzystały z dorobku dotychczasowych badań nad czytelnictwem i komunikowaniem masowym, co powoduje, że praca nie ma charakteru

odkrywczego. Postawione w publikacji problemy mogą jednak stać się przyczynkiem do dalszych, pogłębionych dociekań w tej dziedzinie. Ze względu na przyjętą formę z całą pewnością lektura *Bestsellerów...* adresowana jest do studentów *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa* oraz bibliotekarzy zainteresowanych konfrontacją wiedzy teoretycznej z praktyką. Może ona stanowić wzór do przeprowadzania własnych badań w tej dziedzinie.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Arias J.: *Zwierzenia pielgrzyma. Rozmowy z Paulem Coelho*. Warszawa 2003. ISBN 83-918441-0-2.
- [2] *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [3] Czarodziejki W.I.T.C.H. W: *EGMONT Polska* [online]. [Data dostępu: 31.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.egmont.pl/pl/czasopisma/nasze_czasopisma/art22.html.
- [4] Has-Tokarz A.: *W.I.T.C.H.(mania) jako przykład globalnego produktu medialnego dla dzieci*. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 29-46. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [5] Hodun J.: *Spółeczny obieg twórczości Andrzeja Sapkowskiego w środowisku studenckim*. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 73-99. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [6] Jaworska M.: *Saga o Ludziach Lodu Magrit Sandemo jako przykład literatury popularnej obecnej w wyborach czytelniczek*. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 149-158. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [7] Kruk M.: *Fenomen popularności małego czarodzieja. Harry Potter Joanne K. Rowling i młodzi odbiorcy*. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 11-28. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [8] Misiewicz M.: „Mędrzec czy grafoman”? – twórczość Paulo Coelho i jej obieg wśród licealistów. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 4771. ISBN 978-83-227-2980-9.

- [9] Niedźwiedź J.: *Spółeczny obieg „literatury kobiecej” w środowisku czytelniczek lubelskich bibliotek*. W: *Bestsellery, literatura popularna, odbiorcy. Empiryczne badania współczesnego czytelnictwa*. Pod red. A. Dymmel. Lublin 2009, s. 121-148. ISBN 978-83-227-2980-9.
- [10] *O wydawnictwie*. W: *Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.umcs.lublin.pl/articles.php?aid=4198&mid=137&mref=23236>.
- [11] *Profil pracownika. Dr Anna Dymmel*. W: *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.umcs.lublin.pl/pracownicy.php?id=1309>.
- [12] *Profil pracownika. Dr Anita Has-Tokarz*. W: *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.umcs.lublin.pl/pracownicy.php?id=2831>.
- [13] Salwowski M.: *Paulo Coelho – duchowy mistrz czy fałszywy prorok?* Radom 2004. ISBN 83-89862-05-0.
- [14] *Struktura BG UMCS. Oddział Gromadzenia i Udostępniania Zbiorów*. W: *Biblioteka Główna UMCS* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/o_grom.php.
- [15] *Struktura BG UMCS. Oddział Opracowania Zbiorów*. W: *Biblioteka Główna UMCS* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/o_oprac.php.
- [16] Wolny M.: *Podróż z alchemikiem. Rozmowa z pisarzem Paulo Coelho i psychologiem Wojciechem Eichelbergerem o związkach literatury i psychoterapii*. W: *Paulo Coelho site* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.coelho.terramail.pl/wywiad05.htm>.
- [17] *Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie* [online]. [Data dostępu: 30.01.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://press.umcs.lublin.pl>.
- [18] Zając M.: *Promocja książki dziecięcej: podręcznik akademicki*. Warszawa 2000. ISBN 83-87629-53-7.
- [19] Żółkiewski S.: *Kultura literacka (1918-1932)*. Wrocław 1973.